

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ТУРҒУНОВ Мурод Турсунбоевич

АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ДАВЛАТ БОШЛИҒИ ХИСЛАТЛАРИ

ҲАҚИДАГИ ҚАРАШЛАРИ 8

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2. ҲОТАМОВ Ҳомид Сулаймонович

СЕНАТ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА
ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....15

3. АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна

КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД ҲАМДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ

НАЗОРАТИНИНГ ЎЗARO НИСБАТИ ҲАМДА МУТАНОСИБЛИГИ.....22

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. ТОШҚУЛОВ Жўрабой Ўринбоевич, МУҲАММАДЖОНОВ Жасурбек Жаҳонгир ўғли
ИСЛОМ ҲУҚУҚИ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛАРНИНГ ТАДБИРКОРЛИК БИЛАН ШУҒУЛЛАНИШ
ҲУҚУҚИНИНГ КАФОЛАТЛАРИ29

5. УЛУГБЕКОВ Баходир Абдасович

ШАЪН, ҚАДР-ҚИММАТ ВА ИШЧАНЛИК ОБРЎСИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАБИАТИ ВА ШАРТЛАРИ42

6. YUSUPOV Sardor

ROBOTICS LEGAL CIVIL REGULATION IN UZBEKISTAN: PIONEERING A PATH FOR THE
FUTURE.....50

7. БАРЫШНИКОВА Линиза Наильевна

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В ОБЛАСТИ ФИЗКУЛЬТУРЫ И СПОРТА В
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ58

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

8. ZULFUQOROV Abduvaxob Abdumalik o'g'li

МАТО IZLARINI ANIQLASH, QAYD ETISH, OLISH VA TAVSIFLASH.....67

9. ABDULLAEV Rustam Kaxramanovich

SUD EKSPERTIZA TADQIQOTI USLUBLARI TIZIMIDA EKSPERIMENTNING O'RNI.....75

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. USMANOVA Surayo Bultakovna

XIZMATLAR SAVDOSI BO'YICHA BOSH KELISHUVIDA TURIZM:

SHARTNOMAVIY-HUQUQIY Tahlil.....81

11. АЛМОСОВА Шаҳноза Собировна

ЖСТНИНГ “МИЛЛИЙ РЕЖИМ” ТАМОЙИЛИ ВА УНИ ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИГА

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ89

12. ШАРАПОВ Шухрат Шокирович

ТАЪЛИМ ОЛИШ ҲУҚУҚИНИНГ АСОСИЙ ТАЪРИФЛАРИ..... 96

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

13. ФАЙЗИЕВ Хайриддин Сирожиддинович

ЮРИДИК ХИЗМАТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ОРГАНЛАРИ

ТИЗИМИДА ТУТГАН ЎРНИ 103

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

КОНСТИТУЦИЈАВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

ҲОТАМОВ Ҳомид Сулаймонович
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати девони
Юридик бошқармаси бош маслаҳатчиси
E-mail: yuridik@senat.gov.uz

СЕНАТ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ҲОТАМОВ Ҳ.С. Сенат фаолияти самарадорлигини оширишда рақамли технологиялар ва инновацион ёндашувлардан фойдаланиш истиқболлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2023) Б. 15-21.

 5 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-5-2>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Ўзбекистонда ўтган йиллар мобайнида Олий Мажлис Сенат фаолиятини рақамлаштириш, ахборот-технологияларни кенг жорий этиш ҳамда соҳага инновацион ёндашувларни татбиқ қилиш бўйича олиб борилган ишлар, бу борада хорижий давлатлар тажрибаси ҳамда устувор вазифалар очиб берилган.

Калит сўзлар: рақамлаштириш, инновацион ёндашув, электрон ҳукумат, қонун ижодкорлиги, сунъий интеллект, “Электрон парламент”, “Электрон Кенгаш”, “Рақамли халқ депутатлари Кенгаши”, “E-qaror”, “Яшил макон”.

ХОТАМОВ Ҳомид Сулайманович

Главный консультант Юридического управления аппарата
Сената Олий Мажлиса Республики Узбекистан
E-mail: yuridik@senat.gov.uz

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕНАТА

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается работа, проведенная в Узбекистане за последние годы, по цифровизации деятельности Сената Олий Мажлиса, широкому внедрению информационных технологий и инновационных подходов в сферу, опыт зарубежных стран в этой области, а также приоритетные задачи.

Ключевые слова: цифровизация, инновационный подход, электронное правительство, законотворчество, искусственный интеллект, «Электронный парламент».

«Электронный Кенгаш», «Цифровой Кенгаш народных депутатов», «E-qaror», «Зеленое пространство».

KHOTAMOV Khamid

Chief Advisor of the Legal Department of the Senate Office
of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan,
E-mail: yuridik@senat.gov.uz

PROSPECTS FOR THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE APPROACHES IN INCREASING THE EFFICIENCY OF THE SENATE

ANNOTATION

The article describes the work carried out in Uzbekistan over the past years on the digitization of the Senate of the Oliy Majlis, the wide introduction of information technologies and the implementation of innovative approaches to the field, the experience of foreign countries and priority tasks in this regard.

Keywords: digitization, innovative approach, e-government, law-making, artificial intelligence, “Electronic Parliament”, “Electronic Council”, “digital Council of people’s deputies”, “E-decision”, “Green Space”.

Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида белгиланган вазифаларга ҳамоҳанг мамлакатимизда рақамлаштириш, барча тармоқлар ва соҳаларда, энг аввало, давлат бошқаруви, таълим, соғлиқни сақлашда ахборот-технологияларни кенг жорий этиш ҳамда соҳага инновацион ёндашувларни татбиқ қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Айниқса, электрон ҳукумат тизимини такомиллаштириш, дастурий таъминот ва ахборот технологиялар соҳасида миллий бозорни яратиш, республиканинг барча ҳудудларида IT-паркларни ташкил этиш, шунингдек, соҳани малакали кадрлар билан таъминлашни кўзда тутувчи 220 дан ортиқ устувор лойиҳаларни амалга ошириш бошланган [1].

Олиб борилган ислохотлар натижасида 2022 йилда биз учун устувор бўлган 16 та рейтингда Ўзбекистоннинг ўрни кўтарилган. Хусусан, БМТнинг Электрон ҳукуматни ривожлантириш рейтингида мамлакатимиз 18 поғонага кўтарилиб, 193 та давлат орасида 69-ўринни эгаллади ва энг катта поғона юқорилаган мамлакатлар топ-10 талигидан жой олиб, электрон ҳукумат соҳасида юқори ривожланиш босқичидаги мамлакатлар қаторига киритилди [2].

Бундан ташқари, Глобал инновацион индексда мамлакатимиз ўз ўрнини 4 поғонага яхшилаб, 132 та давлат орасида 82-ўринни эгаллади ҳамда Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатлари орасида Ҳиндистон ва Эрондан кейин 3-ўринни эгаллади [3].

БМТ “**Барқарор ривожланиш мақсадларига (БРМ) эришишни жадаллаштиришда парламентларнинг ролини кучайтириш тўғрисида**”ги резолюцияси ишлаб чиқилди. Мазкур резолюция БМТ Бош Ассамблеясининг 77-сессиясида (2022 йил 14 декабрь) бир овоздан маъқулланди. Ушбу резолюцияда ҳукумат фаолияти самарадорлиги устидан таъсирчан парламент назоратини ўрнатиш, ушбу жараёнларда шаффофликни таъминлаш ҳамда рақамли технологияларни жорий қилиш масалалари алоҳида кўрсатиб ўтилган.

Ушбу натижалар Ўзбекистон кўзлаган марраларнинг бошланиши десак хато бўлмайди. Давлат бошқаруви, айниқса парламент соҳасида рақамли технологияларни қўллаш орқали сайловчилар билан мулоқотнинг самарали механизмларини жорий қилиш, ижро этувчи ҳокимият устидан тизимли парламент назоратини ўрнатиш келгусидаги устувор вазифа саналади.

Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси еттинчи мақсади сифатида белгиланган “Мамлакатимиздаги ислохотларни изчил давом эттиришда Олий Мажлис палаталари ва сиёсий партиялар ролини янада ошириш” йўналишида “электрон парламент” доирасида депутатларни ўз сайловчилари билан, сенаторларни ҳудудлардаги фуқаролар билан боғлаш, улар билан тўғридан-тўғри мулоқот олиб бориш, сайловчиларни қийнаётган муаммоларни муҳокама қилиш ва ҳал этиш жараёнини рақамлаштириш бўйича аниқ устувор йўналишлар белгилаб берилган [4].

Парламентлараро иттифоқ мутахассислари парламент фаолиятида инновация деганда – парламент фаолияти ёки унинг маданиятининг бир ёки бир нечта жиҳатларини ўзгартирувчи янги амалиётлар, маҳсулотлар ёки хизматларни қўллашни тушунади [5, Б.2].

Франция Миллий Ассамблеяси депутати П.Фортезанинг фикрича, асосий масала ҳокимият институтларини XXI аср эҳтиёжларига, биринчи навбатда, жамиятимиздаги энг жиддий ўзгаришлар бўлган рақамли инқилобга мослаштиришдан иборат [6].

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати фаолиятига рақамли технологияларни жорий йўналишида белгиланган вазифалар сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

1. «Электрон парламент» лойиҳаси доирасида сенаторларнинг ҳудудлардаги сайловчилар билан тўғридан-тўғри мулоқот олиб бориши, ҳудудда аҳолини қийнаётган муаммоларни муҳокама қилиш ва ҳал этиши жараёнини рақамлаштириш.

2. Парламентнинг ҳудудлар билан тўғридан-тўғри, жумладан, масофавий ишлаш, шу жумладан, парламент томонидан республика бўйича мурожаатлар билан ишлаш ҳолатини назоратга олиш ва ҳудудий ижро органлари раҳбарлари ҳисоботини эшитиш ҳамда унинг натижасига мувофиқ, уларга нисбатан таъсирчан чоралар кўриш амалиётини жорий этиш [4].

3. Олий Мажлис палаталари расмий **веб-сайтларида парламент назорати** тадбирларининг яқунлари бўйича қабул қилинган **қарорлар** тўғрисидаги **маълумотларни** жойлаштириб бориш амалиётини йўлга қўйиш.

Бу борада Сенат томонидан халқаро тажриба асосида “Электрон парламент” механизмини татбиқ қилиш бўйича долзарб вазифаларни ҳал қилишга алоҳида эътибор қаратилаётганлиги диққатга сазавордир.

Шу ўринда “Электрон парламент” лойиҳасини жорий қилиш бўйича халқаро тажрибага эътибор қаратиш зарур. Сўнгги йилларда ушбу жараёнлар Лотин Америкаси давлатларида кенг кузатилмоқда. Жумладан, ушбу давлатларнинг парламентларида фуқаролар ва фуқаролик жамияти институтлари билан мулоқотни таъминловчи электрон мулоқот платформалари ишлаб чиқилмоқда.

Европа ва Лотин америкаси қитъаси парламентларини солиштирсак, 2023 йилда Буюк Британия ва Бразилия парламентлари веб-сайтларининг қиёсий таҳлили шуни кўрсатдики, улар парламент ва унинг фаолияти тўғрисидаги маълумотларни жойлаштириш бўйича ўхшаш кўрсаткичларга эга, аммо Буюк Британиянинг вакиллик органи қонун чиқарувчиларнинг жамоатчилик билан ўзаро муносабатларини акс эттирувчи кўрсаткичлар бўйича Бразилия парламентида сезиларли даражада паст.

Электрон парламентни жорий қилиш бу фақатгина тегишли технологик воситаларга нафақат ахборотни жойлаштириш, балки уни сақлаш, фуқароларнинг таклиф ва фикр-мулоҳазаларига жавоб беришни ҳам талаб қилади. Бразилия парламенти веб-сайтини тарғиб қилиш ва сақлаш билан шуғулланадиган ходимлар сони Буюк Британиядагидан сезиларли даражада кўп бўлганлиги бежиз эмас [7, Б.94-97].

Яна бир муҳим масала бу ҳудудлардаги сайловчилар билан муносабатларини ривожлантириш ва вакиллик институтлари фаолиятида шаффофликни ошириш демократик бошқарувга ўтган кўплаб парламентларга хос тенденциядир.

Халқаро парламент иттифоқи ҳам Лотин Америкаси давлатлари орасида Бразилия вакиллик органини рақамли технологиялар ва инновацион ёндашувларни жорий қилиш бўйича етакчилар қаторида эканлигини қайд этган [8]. Эътиборлиси, Бразилияда 1996

йилда ташкил этилган парламент веб-сайти ўз ишининг бошиданоқ фуқаролар билан чат кўринишидаги мулоқот каналларини жорий қилган [9, Б.16].

2008 йилдан парламент фуқароларнинг қонун ижодкорлиги жараёнида иштирок этиши учун электрон платформа – “**e-democracia**” порталини ишга туширган. Пилот лойиҳа сифатида ишга туширилган ушбу инновацион ёндашув бугунги кунда доимий асосда фаолият кўрсатмоқда.

Яна бир давлат тажрибасига эътибор қаратсак, 2004 йилда Чили Сенатида ахборот технологиялари билан боғлиқ бир қанча лойиҳалари ишга туширилган. Ушбу лойиҳалардан эътиборлиси “**Сенатор билан суҳбат**” (**Chat de Senadores**) фуқаролар билан суҳбатларни ўз ичига олган. Юқори палата сайтида бир ҳафта давомида сенаторлардан қайси бири билан ва қайси масалалар юзасидан виртуал учрашув бўлиб ўтиши эълон қилиб борилади. Лойиҳани амалга ошириш даврида 2019 йил сентябрдан 2020 йил майгача сенаторлар билан 14 та учрашув бўлиб ўтган. Учрашувларда сенаторларга 20 дан 74 тагача савол берилиб, уларга 50 дан 130 тагача жавоб олинган [10, Б.408-428].

Ушбу лойиҳани миллий парламентаризм тажрибасидан келиб чиққан ҳолда Ўзбекистонда ҳам жорий қилиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Чили юқори палатасида иккинчи лойиҳа – “**виртуал сенатор**” (**Senador Virtual**) — фуқароларга муҳокама қилинадиган қонун лойиҳалари бўйича овоз бериш ва ўз таклифларини комиссияга юбориш имконини берувчи мобил иловадир. Фуқароларнинг фикри сенаторлар учун мажбурий эмас, бироқ улар муҳокама натижалари тўғрисида хабардор қилинади.

Ушбу платформада 2010 йилнинг иккинчи ярмидан 2017 йилнинг январигача бўлган даврда 97 та қонун лойиҳаси муҳокама қилинди ва фақат бир марта муҳокама иштирокчилари ноқонуний қимор ўйинларини жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисидаги қонун лойиҳасини рад этишди. Мутахассислар томонидан “виртуал сенатор” лойиҳаси юзасидан фикр-мулоҳазалар йўқлиги, қонун лойиҳаларини парламент аъзолари билан муҳокама қилиш имкони йўқлиги танқид қилинди [11]. Бироқ у ўз фаолиятини давом эттирмоқда ва 2017 йилда 129 442 нафар иштирокчи рўйхатга олинган [12, Б.38]. Ушбу платформани жорий қилиш Олий Мажлис Сенати учун ҳам фойдали бўлади деб ўйлаймиз.

Перу тажрибаси ҳам диққатга сазовордир. 2003 йилдан бери Конгресс порталида **виртуал форумлар** фаолият юритиб келмоқда, бу ерда фуқаролар ва фуқаролик жамияти ташкилотлари доимий комиссиялар муҳокамасига киритилган қонун лойиҳалари бўйича ўз фикр ва таклифларини билдиришлари мумкин. 2012 йилдан буён мазкур виртуал форумда парламент томонидан кўриб чиқиладиган барча қонун лойиҳалари эълон қилинмоқда. Фуқароларнинг таклифлари қонун лойиҳасини муҳокама қилиш бўйича ишчи материалларга киритилади, қўмита ҳисоботларини тайёрлашда фойдаланилади. Конгресс Регламентига кўра, қонун лойиҳалари юзасидан фуқаролик жамияти ташкилотларининг фикри маърузаларда акс эттирилиши шарт (70-модда) [13, Б.53-54].

Сўнгги йилларда бошқа хорижий давлатларда ҳам парламентлар фаолиятига инновацияларни жорий қилиш бўйича муайян қадамлар қўйилди, асосий саъй-ҳаракатлар сайловчилар билан муносабатларни ривожлантириш ва вакиллик институтлари фаолиятида шаффофликни оширишга қаратилган.

Масалан, 2015 йилда Буюк Британияда парламент ҳузуридаги рақамли демократия бўйича комиссия очиқ парламентга ўтишнинг асосий йўналишларини белгилаб берувчи ҳисоботни тақдим этди.

Халқаро тажрибага эътибор қаратсак, парламент фаолиятида сунъий интеллект ва булутли технологияларни қўллаш доираси ҳам кенгайди. Масалан, Нидерландия Вакиллар палатаси **Speech2Write** тизимини жорий қилди, бу эса Парламентнинг Ҳисобот идорасига овозни матнга айлантириш ва йиғилишларнинг ёзма баённомаларини автоматик таҳрирлаш имкониятини беради [14, Б.93-101].

Худди шундай, 2020 йилнинг кузидан Эстония парламенти Таллин технология

университети технологик ишланмалари асосида Эстониянинг Finestmedia IT компанияси томонидан яратилган HANS сунъий интеллект тизимидан ҳам фойдаланмоқда. Ялпи мажлислар стенограммаларини тайёрлаш учун нутқ ва маърузачини аниқлаш тизими қўлланилади [15].

АҚШ Конгрессида қонун лойиҳалари, тузатишлар ва амалдаги қонунлар ўртасидаги фарқларни аниқлаш жараёнини автоматлаштириш учун сунъий интеллект технологияларидан фойдаланилади. Ушбу восита қонун лойиҳаларидаги ҳаволаларни шарҳлаши, тегишли қоидаларни чиқариши ва тузатишлар бўйича кўрсатмаларга амал қилиши мумкин [16].

Юқоридаги халқаро тажриба шуни кўрсатадики, умуман Олий Мажлис палаталарида аҳоли билан мулоқотни янги шакллари ўрнатиш, қонун ижодкорлиги ва назорат таҳлил фаолиятига рақамли технологиялар ва сунъий интеллектни жорий қилиш 2030 йилгача бўлган “электрон парламент” концепциясининг устувор вазифасига айланиши зарур.

Утган йиллар давомида ушбу йўналишда айрим чора-тадбирлар кўрилганлигини қайд этиш зарур. Жумладан, Олий Мажлис Сенати ҳамда маҳаллий Кенгашларнинг ўзаро узвий фаолият олиб боришини давом эттириш, шунингдек, сайловчилар билан қулай мулоқот майдонини яратиш, маҳаллий Кенгашлар фаолиятини рақамлаштириш мақсадида “**Электрон Кенгаш**” ҳамда “**Рақамли халқ депутатлари Кенгаши**” платформаси ишга туширилди.

Маҳаллий Кенгашларнинг қарорларини ҳам “**E-qaror**” электрон тизимида рўйхатдан ўтказиш амалиёти йўлга қўйилди. Ушбу лойиҳани ишга тушириш натижасида бугунга қадар **50 мингдан** ортиқ қарорлар рўйхатдан ўтказилганлиги диққатга сазовор.

Маҳаллий Кенгашлар депутатлари учун Сенат Раиси ва Сенатнинг бошқа аъзолари иштирокида маҳаллий бюджетни шакллантириш ва уни назорат қилиш, ёшлар билан ишлаш, котибият ходимлари фаолият самарадорлигини янада ошириш, “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси ижроси устидан депутатлик назорати, хотин-қизлар ва гендер тенглик масалалари, ахборот сиёсати ва маҳаллий давлат органларида очиқликни таъминлаш ҳамда мудофаа, қишлоқ хўжалиги ҳамда ижтимоий ҳимоя ва бошқа масалалар юзасидан **10 дан ортиқ** семинарлар ташкил этилди.

“Электрон парламент” соҳасида парламентнинг ҳудудлар билан тўғридан-тўғри, жумладан, масофавий ишлаш, шу жумладан, парламент томонидан республика бўйича мурожаатлар билан ишлаш ҳолатини назоратга олиш ва ҳудудий ижро органлари раҳбарлари ҳисоботини эшитиш ҳамда унинг натижасига мувофиқ уларга нисбатан таъсирчан чоралар кўриш амалиётини жорий этиш [4] ҳам муҳим йўналиш саналади.

Қонунлар тарғиботи, ҳудудларни ривожлантириш, кексалар, ёшлар, хотин-қизлар ва ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларни қўллаб-қувватлаш, тадбиркорликни ривожлантириш, ер ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш каби кўплаб йўналишларда аҳоли билан бевосита мулоқотлар ўтказилган.

Шунингдек, Сенат раҳбарияти ва сенаторлар 10 га яқин йўналишда ҳудудларга чиқиб, аҳоли билан бевосита мулоқот қилиш орқали деярли барча туманлардаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолатини ўргандилар.

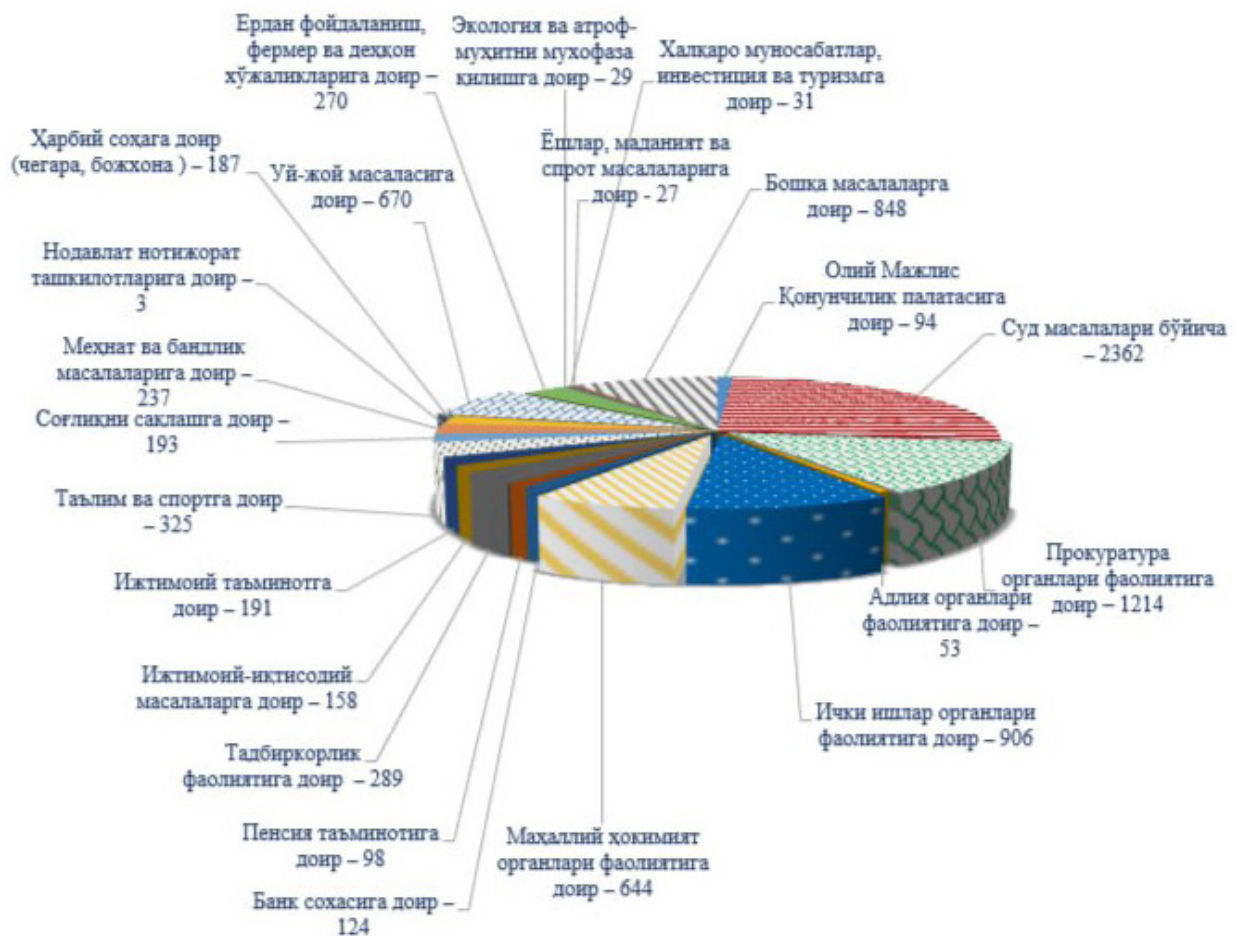
Биргина 2022 йил давомида Сенатга жисмоний ва юридик шахслардан жами **17,1 мингга яқин** мурожаат келиб тушган. Бу 2021 йилга нисбатан (**20,1 минг**) **17,5 фоизга** кам.

Ҳудудлар кесимида энг кўп мурожаатлар Тошкент шаҳри (17%), Қашқадарё (12%) ва Сурхондарё (11%) вилоятлари аҳолисидан келиб тушган. Таъкидлаш лозимки, 2021 йилда ҳам мазкур вилоятлар энг кўп мурожаат келиб тушган ҳудудлар эди.

Мурожаатларнинг соҳалар бўйича тақсимоти

Юқоридаги таҳлиллар ва халқаро тажриба асосида қуйидаги хулоса ва таклифларни илгари суриш мумкин:

1. “Электрон парламент” лойиҳаси доирасида сенаторларнинг ҳудудлардаги сайловчилар билан тўғридан-тўғри мулоқот олиб бориши, ҳудудда аҳолини қийнаётган

муаммоларни муҳокама қилиш ва ҳал этиши жараёнини рақамлаштириш масаласида ҳал қилишини зарур бўлган масалалар кўп. Ушбу соҳада вақт ва маблағларни иқтисод қилиш мақсадида **“Сенатор билан суҳбат” (Interview with the senator)** инновацион ёндашувни жорий қилиш таклиф қилинади.

2. “Виртуал сенатор” (Virtual Senator) — фуқароларга муҳокама қилинадиган қонун лойиҳалари бўйича овоз бериш ва ўз таклифларини юбориш имконини берувчи мобил иловани ишга тушириш зарур. Ушбу платформани жорий қилиш Олий Мажлис Сенати учун фойдали бўлади, деб ўйламыш.

3. Олий Мажлис палаталари расмий **веб-сайтларида парламент назорати** тадбирларининг яқунлари бўйича қабул қилинган **қарорлар** тўғрисидаги **маълумотларни** жойлаштириб бориш амалиётини йўлга қўйиш. Бугунги кунда қисқа тезис шаклида ўтказилган назорат-таҳлил тадбири ҳақида маълумот бўлиб, senat.uz расмий веб-сайтига юборилган сенатор ва Олий Мажлис Сенати сўровлари, муҳокамалар натижалари ва қарорларни жамоатчилик учун очиқ шаклда тақдим этиш таклиф қилинади.

4. “Очиқ парламент”га ўтишнинг асосий йўналишлари сифатида реал вақт режимида кўпроқ маълумотларни онлайн жойлаштириш, жамоатчиликка вазирларга саволлар бериш имкониятини бериш орқали тажриба ўтказиш, қонун ижодкорлиги жараёнида унинг барча босқичларида рақамли воситалар орқали иштирок этишни кўзда тутишга қаратилган Олий Мажлис Сенати Регламентига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш таклиф қилинади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Рақамли Ўзбекистон — 2030»

стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида Фармони // URL: <https://lex.uz/docs/5030957>;

2. БМТнинг Электрон ҳукуматни ривожлантириш рейтинглари // URL: <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2023-02/UN>;

3. Глобал инновацион индекс // URL: <https://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=4626&plang>

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 28.01.2022 йилдаги “2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони // URL: <https://lex.uz/docs/5841063>;

5. Conference Report. 13 December 2018. World e-Parliament Conference 2018. Parliaments, technology and innovation.

6. Forteza P. Digital parliaments: Adapting democratic institutions to 21st century realities // Medium. URL: <https://medium.com/participo/digital-parliaments-adapting-democratic-institutions-to-21st-century-realities-99214d352063>;

7. Brum Bernandes C., Leston Bandeira C. Information vs Engagement in parliamentary websites — a case study of Brazil and the UK // Revista de Sociologia e Política. 2023. Vol. 24. No. 59.

8. Brazil: a digitally mature parliament // Inter-Parliamentary Union. URL: <https://www.ipu.org/news/case-studies/2022-06/brazil-digitally-mature-parliament> (дата обращения: 06.06.2022).

9. Mitozo I. B. Institutional Dynamics and the Development of E-Participation Tools in Brazil and the UK // E-legis. 2021. Vol. 14. No. 36.

10. Dockendorff A. When Do Legislators Respond to Their Constituencies in Party Controlled Assemblies? Evidence from Chile // Parliamentary Affairs. – 2020. – Т. 73. – №. 2.

11. Moreno E. A. Traverso D. B. Op. cit. P. 197, 198, 202, 210

12. Good Practices on Transparency and Citizen Participation in the Legislatures of the Americas. 2021.

13. Good Practices on Transparency and Citizen Participation in the Legislatures of the Americas. 2021.

14. Васильева Т. А. Внедрение информационных технологий в парламентскую деятельность // Вестник Университета имени ОЕ Кутафина. – 2022. – №. 9 (97).

15. Estonian parliament uses speech recognition technology to create verbatim records // e-Estonia. 24 September 2020. // URL: <https://e-estonia.com/estonian-parliament-uses-speech-recognition-technology-to-create-verbatim-records>;

16. Artificial Intelligence: Innovation in Parliament // Innovation tracker. 2020. Is. 4. Inter-Parliamentary Union. // URL: <https://www.ipu.org/innovation-tracker/story/artificial-intelligence-innovation-in-parliaments>.